

Slovo na úvod	15	5. Porekadlá a úslovía o manželstve	58
SLOVENSKÉ PRÍSLOVIA, POREKADLÁ A ÚSLOVIA	17	a) Šťastné manželstvo	58
Edičná poznámka	19	b) Nešťastné manželstvo	58
I. ČLOVEK, JEHO VEK, POHLAVIE, RODINA A DOMOVINA	33	c) Obaja nepodarení	59
1. Mladosť – staroba	33	d) Nadvláda ženy	59
2. Muži a ženy vo všeobecnosti	39	e) Majetkové pomery	59
3. Mládenec a panna. Ženba a vydávanie	40	f) Porušovanie manžel- skej vernosti	59
a) Cnosti a necnosti panny	40	6. Vdovstvo	59
b) Cudnosť a necudnosť	41	7. Rodičia a deti	60
c) Zaľúbenosť	42	a) Tehotnosť a rodenie	60
d) Nevernosť, nestálosť v láske	44	b) Počet detí. Bezdetnosť	61
e) Ženba a vydávanie	44	c) O nemanželskom ale- bo inak prekvapujú- com pôvode	61
f) Veno, chudoba; krása; rozum	50	d) Akí rodičia, také diet- ky (a výnimky)	62
g) Starodievocstvo, staro- mládenectvo	52	e) Výživa a výchova de- tí. Rodičovská láska	63
4. Manželstvo	52	f) O podobnosti detí rodi- čom	66
a) Zriadenie, súlad, ver- nosť	52	g) Výstrahy, prísľuby a súd pre deti	67
b) Nešťastné manželstvo	54	h) Sirotstvo a nevlastní rodičia	67
c) Veno, výdavky; márho- tratná žena	54	8. Rodina, pokrvnosť, pria- telstvo, kmotrovstvo, de- dičstvo	68
d) Nadvláda ženy	55	a) O dedičstve	70
e) Nedôvera v manželstve	55	b) O ďalekom pokrvenstve	71
f) Ženský jazyk	56	c) O pokrvenstve vôbec	71
g) Žena opitá	56	9. Domov	71
h) Žena bitá	57		
i) Stará, mladá; veľká, ma- lá. Starý, mladý; veľký, malý	57	II. ĽUDSKÉ TELO, JEHO POTREBY, CHOROBA A SMRŤ	81
		1. Nezrovnalosť tela a ducha	81
		2. Zdravie, jeho cena	81
		3. Sila	81

Obsah

4. Tučnota; vysoký, pekný, mohutný vzrast	83	6. Ústupčivosť, zmierlivosť, mierny úsudok; neústupčivosť, nezmieriteľnosť, hnev	133
5. Chudost; malý, útlý, chýbný vzrast	85	7. Opatrnosť so zlými a nerozumnými	136
6. Tvár, oči	86	8. Koniec trpezlivosti	138
7. Vlasy, fúzy, brada	89	9. Susedstvo, známosť	139
8. Zuby	90	10. Návštevy, pohostinstvo	139
9. Žartovné pomenovania niektorých častí tela	91	11. Úcta	141
10. Poznačený, znaky	91	12. Spolky	141
11. Zmysly	92	13. Kto komu roveň – ne-roveň; vhod – nevhod	143
12. Hlad, smäd; jedenie, pitie	93	14. Nemiešaj sa do iných; hľad si svojho	143
13. Korhelstvo	97	15. Nevernosť k svojim	146
a) Príslovia vo všeobecnosti	97	16. Mravný vplyv, zlé následky styku so zlými	146
b) Pijanove výhovorky	98	17. Využívanie iných	147
c) Oddanie sa pijanstvu	99	18. Nevďak, neuznanie	148
d) Opilosť	101	19. Falošnosť, lstivosť, pokrytectvo, klamstvo	149
14. Pažravosť, maškrtnosť; silný žalúdok	103	20. Závisť, nepravnosť	152
15. Slabý jedák a pijan	106	21. Korisníctvo, prefikanosť	153
16. Spanie	106	22. Získavanie si iných až podkupnosť	154
17. Sny	108	23. Porekadlá a úslovia ku kap. III.	
18. Choroba, slabosť, lieky	109	A. <i>Vzťahy ľudí; Spoločenské cnosti a necnosti</i>	155
19. O niektorých telesných slabostiach	113	a) Sebacit, sebaobrana	155
20. Smrť	114	b) Priateľstvo, žičlivosť	156
21. O zomretých; pohreb a po pohrebe	119	c) Zbytočná pomoc	157
22. O samovražde a poprave	120	d) Udobrenie sa; nevšímanie si hnevu	157
		e) Rovní	158
III. POMERY SPOLOČENSKÉ	128	f) Nevďak, neuznanie	158
A. <i>Vzťahy ľudí; Spoločenské cnosti a necnosti</i> (Príslovia)	128	g) Falošnosť, lstivosť, pokrytectvo, klamstvo	159
1. Egoizmus, sebaobrana až samofúbosť	128	h) Prefikanosť	161
2. Vzájomná odplata	130	i) Podlízavosť	162
3. Priateľstvo	131	j) Závisť, nepravnosť	162
4. Výzvy k milosrdenstvu a súcitu	133	k) Nemilosrdenosť, krivda	163
5. Odvety za márnú, neskorú pomoc	133	l) Neznášanlivosť, neústupnosť, nenávisť, úklady, pomsta	164
		m) Návštevy, pohostinnosť, zábava	167

Obsah

B. <i>Správa, podriadenosť</i>	168	4. Remeslá všeobecne	203
1. Jedna hlava je potrebná	168	5. Jednotlivé remeslá a zamestnania	204
2. Vplyv, vlastnosti a osudy správy (spravovania)	168	6. Vojenský stav	208
3. Sporiadanosť a nespooriadanosť	171	7. Obchodovanie	208
4. Svedomitosť a nesvedomitosť v spravovaní	172	8. Hospodárstvo	213
5. Zlá posluha, zlé vybavenie	173	a) Roľníctvo a záhradníctvo	213
6. Žaloby slúžiacich a iné výčitky	174	b) Hospodárske domáce zvieratá	218
		c) Včely	222
C. <i>Samostatnosť a závislosť</i>	175	d) Rozličné hospodárske a domové veci	222
1. Túžba po panstve	175		
2. Panské mravy	175	V. MAJETOK A VÝŽIVA	232
3. Sloboda a závislosť	176		
D. <i>Právo</i>	177	A. <i>Majetok a chudoba</i>	232
1. Spravodlivosť, nestrannosť	177	1. Pohodlie v bohatstve	232
2. Nespravodlivosť, nestrannosť, krivda	179	2. Majetková nerovnosť	233
3. Zákon, sudca, spor	182	3. Statočná chudoba	234
4. Svedok, priznanie	184	4. Mravné nebezpečenstvo chudoby	236
5. Porekadlá a úslovia k III/D. <i>Právo</i>	185	5. Utláčanie chudoby; opovrhovanie chudobou	237
a) Trpieť za iných	185	6. Trápenia a ťažkosti chudoby	238
b) Výčitky ukrivdeného	185	7. Trpké žarty o chudobe	241
c) Právo, súd, zmluva, mier, násilie	186	8. Chvastavá, pyšná chudoba	243
d) Súdny trest	186	9. Porekadlá a úslovia o majetnosti a chudobe	243
e) Odpustenie trestu	187	a) O majetnosti a samostatnosti	243
f) Falošní svedkovia, ľahkomyselná prisaha	187	b) O chudobe	244
		c) O vypínavých chudobných	249
IV. SOCIÁLNE TRIEDY, STAVY, ROD A ZAMESTNANIE	199	d) O chudobných nespo-kojencoch	250
1. Zeman a sedliak; mešťan a dedičan; domáci a prisťahovec	199		
2. Úradníctvo	201	B. <i>Získavanie a užívanie majetku</i>	250
3. Jednotlivé úrady a vzdelané vrstvy	201	1. Práca	250
		2. Namáhavá a ľahká práca	250
		3. Práca a zárobok	251

Obsah

4. Usilovnosť	253	4. Cestovanie, putovanie; povoz; zvitanie sa	311
5. Lenivosť a darmožráč- stvo	254	5. Tanec	313
6. Porekadlá a úslovia o prá- ci	257		
a) O usilovnosti a namá- havej práci	257	VII. LUDSKÝ ROZUM	318
b) O lenivosti a darmo- žráčstve	258	1. Rozličnosť umu, rozumu	318
7. Všeobecné pravidlá spo- renia a užívania; márho- tratosť	262	2. Hodnota rozumu, vedo- mostí	318
8. Užívanie podľa času	269	3. Nadobúdanie vedomostí; nedbanlivosť v učení	319
9. Márotratosť	270	4. Nevedomosť, hlúposť; zdanlivá vedomosť	320
10. Nebuď priveľmi úzkost- livý v majetku	271	5. Nezrovnalosti vonkajšie- ho zjavu s rozumom, ro- zumu so skutkom	323
11. Utešujúce úslovie o strate majetku	272	6. Výčitky nerozumnému, zábudlivému, nepozorné- mu, roztržitému	324
12. Skúposť, lakomstvo, úžer- níctvo	272	7. Súcosť	325
13. Sebecké a pôžitkárske zá- sady	279	8. Rozum a jeho prejavy	325
14. Štedrosť, dobročinnosť	279	a) Vedomosti, dobrá pa- mäť	325
15. Výstrahy pred nerozum- nou dobročinnosťou	280	b) Dovŕpenie sa, pre- svedčenie sa	326
16. Ohradenie sa proti ne- správnym požiadavkám	281	c) Zábudlivosť, nedovŕ- penie sa, roztržitosť	327
17. Dlžoby, pôžičky, poplat- ky	282	d) Hlúposť, nevedomosť	328
18. Peniaze	285	e) Súcosť, schopnosť	333
19. Dary	287	f) Neschopnosť	333
20. Kúpanie vecí	287		
21. Hra a zisk	288	VIII. VŠEOBECNÉ PRAVIDLÁ MÚDROSTI A OPATRNOTI	341
22. Zlodejstvo	289	1. Vzácnosť a stupne dob- rého	341
VI. STRAVA, ODEV, ČISTOTA, CESTA A TANEC	303	2. Vlastným pričinením k pokroku a blahobytu	341
1. Jedlá, nápoje	303	3. Rozhodnosť	342
2. Odev	307	4. Vytrvalosť, dúfanie v ús- pech; nádej v utrpení; cena trpezlivosti	343
3. Čistota, nečistotnosť	310		

Obsah

5. Zlá náhlivosť	348	20. Popudlivosť, hnevivosť, mrutosť	394
6. Opatrnosť	349	21. Výbuchy zlosti	397
7. Výčitky pre neopatrnosť, svojhlavosť	352	22. Pýcha, namyslenosť	399
8. Isté – neisté; zdar – nezdar	356	23. Vystatovačnosť	403
9. Čas konania	359	24. Neráznosť a pochlební- ctvo	405
10. Primeranosť a neprime- ranosť konania	361	25. Hlúpy, zanedbaný zov- ňajšok, spustnutosť	406
11. Márna snaha	365		
12. Skúsenosť a núdza učí	366	X. LUDSKÁ REČ A SLOVO	413
		1. Aký človek, taká reč	413
IX. POVAHA, MRAVY A DUŠEVNÉ PREJAVY	372	2. Hodnota dobrého slova	414
1. Dojmy a duševné preja- vy vo všeobecnosti	372	3. Nezáväzná, nespohľadivá slovo	414
2. Návyk a omrzenosť; všed- né a nové	372	4. Stálosť slova. Sľuby	415
3. Zvláštnosti v obľube a v mravoch	373	5. Výhovorky	418
4. Túžba, dychtivosť, ne- dočkavosť	374	6. Pravdovravnosť, prasto- rekosť, úprimnosť slova; účinnosť pravdovravnosti, prostorekosti	419
5. Starosť	377	7. Pohnútky k hovoreniu	421
6. Bezstarostnosť, ľahkomy- selnosť	378	8. Luhárstvo	421
7. Svojhlavosť, nedôvera	379	9. Mnohovravnosť, kriklún- stvo	423
8. Smelosť, odvážnosť	382	10. Rozvážnosť, nerozvážnosť v hovorení a mlčaní	427
9. Strach, bázeň	382	11. Zvláštne výrazy pre ml- čanie a hovorenie	430
10. Hanblivosť, zahanbenie sa	386	12. Porekadlá a úslovie o za- mlčaní a málovravnosti	431
11. Nehanblivosť	387	13. Prosba, vyslovenie žia- dosti	432
12. Všetecnosť, neposed- nosť	387	14. Rada	433
13. Samotárstvo	388	15. Oneskorená rada	434
14. Radosť a veselosť	389	16. Klebety, ohovárky, potupovania	434
15. Posmešne najmä o ra- dosti	389	17. Dobré a zlé meno, povešť	437
16. Smiech a plač; premena radosti	390	18. Vyzvedanie, zvedavosť	439
17. Šibalstvo	392	19. Zvada, urážka, pichľavé reči	440
18. Žiaľ, strach, zármutok, zúfalstvo	392	20. Karhanie	444
19. Dobrota, krotkosť, trpez- livosť	393	21. Žarty	446

Obsah

22. Kliatba, zlorečenie	446	10. Prirodzenosť a účelnosť; nutnosť a nemožnosť; minulosť a koniec	485
23. Daromné, hlúpe, zmä- tené reči; nedorozume- nie	447		
24. Nehanblivé reči	449		
25. Rečníctvo; dojmavosť reči	450		
26. Nepružná reč	450		
27. Uzrokovanie	450		
28. Šepkanie	450		
29. Písané slovo; pečať	451		
30. Reči národov	451		

XI. VŠEOBECNÝ PRIEBEH ŽIVOTA A PRÍHODY V NOM

1. Ľudia chýbia v mravoch i v činoch	459
2. Šťastie, pohodie	460
3. Nešťastie, ťažkosti, trá- penie	464
4. Nestálosť šťastia	466
5. Porovnanie nešťastia	469
6. Nešťastie a trápenie	469
a) O nešťastí	469
b) Zmena dobrého na zlé	474
c) Jedno zlo ako dru- hé	474
d) Pominuté nešťastie; zís- kanie šťastia	475
e) Horekovanie	476
7. Neúspech, pochybnosti a ťažkosti	477
a) Pochybovanie o úspe- chu alebo skutočnosti niečoho	477
b) Po neúspechu	478
c) Ťažkosti; nezmeniteľ- nosť zlého; koniec dú- fania	480
8. Osud, príhoda, náhoda	482
9. Zlé časy. (Svet a ľudia)	483

XII. DOBRÉ A ZLÉ

MRAVY, PRAVDA A VIERA

1. Pravda, jej nezatajitel- nosť a víťazstvo	493
2. Svedomie	493
3. Žartovné výroky o Bohu a zbožnosti	494
4. Dobré mravy	494
5. Zlé mravy, hriech (čert); výstraha v pokušení	495
6. Následky zla, trest	497
7. Nenapraviteľnosť	498
8. Zlí sa podporujú	501
9. Nesvornosť zlých	502
10. Zlý podľa seba posudzuje iných	502
11. Zlý vlastné chyby nevidí, a hľadá ich u druhých	503
12. Trvanie zlých	503
13. Strach zlých	504
14. O zlých	504
a) Zlý človek; človek po- chybnéj ceny	504
b) Podlosť vo všeobec- nosti	505
c) O pristihnutí pri zlom skutku a o potrestaní	509

XIII. PRANOSTIKY A ÚKAZY PRÍRODY

A. Štyri čiastky roka; Predzvesti počasia

1. Jar	513
2. Leto	515
3. Jeseň	516
4. Zima	518

Obsah

B. Iné predzvesti počasia

1. O dažďi	520
2. Rozličné predzvesti	521
3. Všeobecne o predzves- tiach	521

C. Porekadlá a úslovia o počasi

1. Jasný čas; sparno	522
2. Dážď	522
3. Blesk a hrom	523
4. Vietor, víchor	523
5. Povodeň	524
6. Zimné úkazy a javy	524
a) Zima, mráz	524
b) Sneh	524
c) Fújavia	524
d) Účinky zimy na člove- ka	525
e) V príbytku	525

D. O iných dobách

1. Deň	525
2. Noc	526
3. Dni v týždni	526
4. Sviatky	527
5. Rok	527
6. Porekadlá a úslovia o dennom čase	527

XIV. PRÍSLOVIA, POREKADLÁ A ÚSLOVIA O VLASTNÝCH MENÁCH

1. Národy	532
2. Kraje, mestá, dediny, obyvatelia	533
3. Hory, rieky	537
4. Rody	537

XV. POVEROVÉ PRÍSLOVIA

540

XVI. PRIROVNANIA

A INÉ VÝROKY

544

1. O držaní a pohyboch tela	544
2. O hlase a dychu	549
3. O pohľade	550
4. O rozličnom správaní sa	551
5. O rôznom správaní sa (v množnom čísle)	552
6. O rozličných úkazoch	553
7. Farba	553
8. Svetlo, lesk, tma	554
9. Zvuk, ticho	554
10. Chuť	555
11. Zápach	555
12. Dojmy citu a hmatu	556
13. Iné vlastnosti vecí a osôb	556
14. Vlastnosti jednotlivých vecí	557
15. Bezecnosť, neplatnosť	558
16. Porovnávanie hodnoty	559
17. Rozličnosť	559
18. Počet (koľko, koľko ráz, nakolko)	559
19. Čas (kedy, odkedy, ako dlho)	561
20. Miesto (kde, odkiaľ, ako ďaleko)	563

XVII. ROZLIČNÉ POHOVORKY A ÚSLOVIA

568

1. Keď nemožno niečo, nie- koho nájsť	568
2. Nečakaný príchod	568
3. Dohadovanie sa o totož- nosti niekoho	569
4. Začudovanie, zhrozenie sa	569
5. Počudovanie sa v rozlič- ných situáciách	571
6. Potvrdzovanie svojho slo- va; predvídanie, prípo- vede, zariekanie, zaklí- nanie sa	571

7. Povzbudzovanie, utešovanie sa	573	f) Reči pri hostinách	
8. K poslovi	573	a pri stolovaní	601
9. Dlhé čakanie; dlhá nudná chvíľa; omfajajúca práca; smutno, pusto	574	aa) Všeobecné	601
10. Koniec práce	574	bb) Prípitky	603
11. Odoprenie žiadaného; posmešné sľuby	574	cc) Lúčenie sa po hostine	603
12. Tomu, kto viac ráz denne navštevuje ten istý dom	576	g) Rozličné želania	604
13. O výprasku	576	aa) Všeobecné	604
14. Príležitostné obrazné výroky	579	bb) Žartovné	604
15. Iné príležitostné výroky	580	cc) Na krštení	604
16. Výroky so skrytým, prekvapujúcim významom	580	dd) Kupecké	604
17. Žartovné a posmešné výroky	581	ee) Deťom	605
18. Karhavé a hnevľivé výroky	582	ff) Rozličné	605
a) Karhanie nepatričnosti	582	h) Výroky zdvorilosti, slušnosti, poníženosti a iné	605
b) Opovrhľivé výrazy	583	20. Rozličné formuly a výroky (záver listu, do knihy, do školského zošita, hlásnik, žobrák a iné)	606
c) Zloštné zarietanie sa; nástoživost	587	21. Výroky, otázky a odpovede	607
d) Pohrozenie	587		
e) Iné miernejšie vyhrážky a pohrozenia	592		
f) Položartovné a žartovné kliatby a vyhrážky	593		
g) Surové, zloštné kliatby a zlorečenia	594		
h) Iné surové kliatby	596		
19. Zo spoločenského života	597		
a) Keď sa vchádza do cudzieho príbytku	597		
b) Pozdravné privety a odpovede	597		
c) Iné pozdravné privety a odpovede	598		
d) Keď cudzí nájde domácieh pri jedle	600		
e) Pozdravy a príhovory mimo domu, najmä k pracujúcim	600		

XVIII. PRÍSLOVIA, POREKADLÁ A ÚSLOVIA NEZNÁMEHO VÝZNAMU

621

XIX. Z DETSKÉHO SVETA

623

1. Dospeli a deti	623
2. Cvičenie výslovnosti	624
3. Rozličné detské vety	624
4. Rečňovanky pri hrách; o zvieratách; pri prírodných úkazoch	625
5. Vyhrážky, detské	628
6. Pokrikovanie za ľuďmi	629
7. Vyčítavky pred hrou	629
8. Detské výročné vinše	631

XX. HLASY ZVIERAT A VECÍ

636

DODATOK		SLOVNÍK	647
BOH	639	REGISTER	659
1. Božia moc, zvrchovanosť; večnosť	639	Predhovor A. P. Zátureckého k prvému vydaniu Slovenských prísloví, porekadiel a úsloví	735
2. Božia opatera, láska, milosť	640		
3. Božia svätosť a spravodlivosť	642		
4. Porekadlá a úslovia s božím menom	643	SLOVENSKÉ HÁDANKY	745
		Rozlúštenie hádaniek	779
DOBRÉ A ZLÉ MRAVY, PRAVDA A VIERA	644	Prídavok	787
Zbožnosť a bezbožnosť	644	Adolf Peter Záturecký a jeho dielo	790